

УДК 336.2

Головко М.Й., аспірант кафедри фінансів та банківської справи
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ, СТІЙКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сформовано перелік індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи з метою їх використання для удосконалення методики оцінки розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи, визначено діапазони їх характеристичних значень та розраховано інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України. З'ясовано, що інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України збільшився з 43,87 % у 2010 р. до 58,57 % у 2016 р., що в тому числі пов'язано зі зменшенням кількості податків та часу, потрібного для узагальнення результатів податкового обліку у звітності, збільшенням ефективності адміністрування податкових надходжень, виконання індикативних показників бюджетів, зниженням загальної податкової ставки та іншими змінами.

Ключові слова: податкова система, податкова безпека, індикатор розвитку податкової системи, податок, оподаткування.

Golovko M.

ANALYSIS OF THE MODERN STATUS OF INDICATORS OF DEVELOPMENT, SUSTAINABILITY AND EFFICIENCY OF THE TAX SYSTEM OF UKRAINE FUNCTIONING

The list of development indicators, sustainability and efficiency of the tax system functioning with the aim of their use for improving the methodology of development assessment, stability and efficiency of the tax system functioning, the ranges of their characteristic values were determined, and the integral indicator of development, sustainability and efficiency of the functioning of the tax system of Ukraine was calculated. It has been determined that the integral indicator of the development, sustainability and efficiency of the functioning of the Ukrainian tax system has increased from 43.87% in 2010 to 58.57% in 2016, which is due to a decrease in the number of taxes and time, necessary for summarizing the results of tax accounting in reporting, increasing the efficiency of administration of tax revenues, performance of indicative budget indicators, reduction of the general tax rate and other changes.

Key words: tax system, tax security, indicator of tax system development, tax, taxation.

Головко М.Й.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ИНДИКАТОРОВ РАЗВИТИЯ, СТОЙКОСТИ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Сформирован перечень индикаторов развития, устойчивости и эффективности функционирования налоговой системы с целью их использования для совершенствования методики оценки развития, устойчивости и эффективности функционирования налоговой системы, определены диапазоны их характеристических значений и рассчитан интегральный показатель развития, устойчивости и эффективности функционирования налоговой системы Украины. Установлено, что интегральный показатель развития, устойчивости и эффективности функционирования налоговой системы Украины увеличился с 43,87% в 2010 г. до 58,57% в 2016, что в том числе связано с уменьшением количества налогов и времени, необходимого для обобщения результатов налогового учета в отчетности, увеличением эффективности администрирования налоговых поступлений, выполнение индикативных показателей бюджетов, снижением общей налоговой ставки и другими изменениями.

Ключевые слова: налоговая система, налоговая безопасность, индикатор развития налоговой системы, налог, налогообложение.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її з важливими науковими та практичними завданнями. Особливості функціонування податкової системи здійснюють значний вплив на рівень всіх складових фінансової та, відповідно, економічної безпеки України. Враховуючи те, що згідно наказу від 29.10.2013 р. № 1277 [10] до складу фінансової безпеки окремо не включається податкова безпека та, відповідно, законодавчо не затверджені показники стану розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України, вважаємо необхідним комплексно оцінити індикатори розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України та розробити методичний підхід щодо узагальнення обраних показників в інтегральному індикаторі, аналіз значень якого дозволить проаналізувати динаміку рівня податкової безпеки України.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Окремі аспекти аналізу сучасного стану індикаторів розвитку податкової системи України у своїх дослідженнях розглядали О. Амоша, В. Вишневський [1], Є. М. Богатирьова [2], Я. Дропа, І. Чабан [3], П. П. Дубинецька [4], В. В. Іщенко [5], С. П. Лазур [6], А. С. Полторак [7; 8; 9], В. Ф. Савченко, А. Ф. Лось [11], Л. Н. Сергєєва, Г. Ю. Кучерова [12], А. М. Соколовська [13], Т. Ткаченко [14], В. К. Хлівний, О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, А. В. Пислиця [15] та інші дослідники. Вважаємо доцільним розробити інтегральний показник стану розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України з урахуванням реформування податково-бюджетної системи у напрямі фіскальної децентралізації.

Цілі статті. Основними завданнями дослідження є формування переліку індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи з метою їх використання для удосконалення методики оцінки розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи, визначення діапазонів їх характеристичних значень та розрахунок інтегрального показника розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проаналізувавши результати досліджень сучасних авторів стосовно запропонованих переліків індикаторів розвитку податкової системи [4; 5; 6; 8; 15], нами було запропоновано до використання наступні показники стану розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи, а саме: x_1 – питома вага податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету (%); x_2 – питома вага податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів (%); x_3 – коефіцієнт ефективності адміністрування податкових надходжень до Державного бюджету, %; x_4 – коефіцієнт ефективності адміністрування податкових надходжень до місцевих бюджетів, %; x_5 – ступінь виконання індикативних показників бюджетного відшкодування ПДВ, %; x_6 – питома вага залишку невідшкодованих сум ПДВ в обсязі номінального ВВП, %; x_7 – концентрація податкового боргу у доходах Зведеного бюджету України, %; x_8 – загальна податкова ставка (*Doing Business*), %; x_9 – час на формування податкової звітності, годин на рік; x_{10} – рівень своєчасного подання податкових декларацій, %; x_{11} – коефіцієнт покриття податкового аудиту системою управління ризиками; x_{12} – питома вага податкових декларацій, поданих за допомогою електронних сервісів, %.

Узагальнимо значення індикаторів розвитку податкової системи, які, на нашу думку, є найпоказовішими для аналізу стану розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України, у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України за 2010–2016 рр.*

I _{ПС}	Значення індикатору						
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
X ₁	69,35	83,15	79,39	77,46	78,46	76,58	81,76
X ₂	42,39	40,26	38,11	41,26	37,69	33,36	40,13
X ₃	95,71	101,77	88,29	93,03	95,76	99,87	100,26
X ₄	97,38	99,37	99,42	94,47	92,34	113,33	111,41
X ₅	92,62	108,56	95,76	89,83	85,73	105,08	99,5
X ₆	1,10	0,35	0,24	0,47	0,85	0,65	0,51
X ₇	7,08	2,69	2,66	3,11	6,99	9,26	11,85
X ₈	57,1	55,4	54,4	52,7	52,2	51,9	51,9
X ₉	657	491	390	350	350	356	356
X ₁₀	***	***	***	***	***	95,7	97,6
X ₁₁	***	***	***	***	***	19,36	51,2
X ₁₂	***	***	***	***	***	46,32	73,0

*** – відсутні дані;

* Джерело: узагальнено автором;

Формування переліку індикаторів, представлених в табл. 1, здійснювалось відповідно до принципів достовірності, репрезентативності та інформаційної доступності. Серед обраних індикаторів представлено показники трьох типів: стимулятори (X₁, X₂, X₁₀, X₁₁, X₁₂), коли між I_{ПС} та інтегральним значенням розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України (далі – ШЕПС) наявний прямих зв'язок; дестимулятори (X₆, X₇, X₉), коли між I_{ПС} та ШЕПС наявний зворотній зв'язок; змішаний тип (X₃, X₄, X₅, X₈), який до визначеного моменту відіграє роль стимулятора, після якого перетворюється на дестимулятор. Характеристичні значення індикаторів визначались за допомогою аналогового методу (X₁, X₂, X₈, X₉) та експертної оцінки (X₃, X₄, X₅, X₆, X₇, X₁₀, X₁₁, X₁₂) та систематизовано в табл. 2.

Таблиця 2

Характеристичні значення індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України*

I _{ПС}	Характеристичні значення I _{ПС}									
	Діапазон I _{ПС} -стимуляторів					Діапазон I _{ПС} -дестимуляторів				
	X _{с крит}	X _{с небезп}	X _{с нездв}	X _{с здв}	X _{с опт}	X _{д опт}	X _{д здв}	X _{д нездв}	X _{д небезп}	X _{д крит}
X ₁	55	60	65	70	80	–	–	–	–	–
X ₂	35	40	50	60	70	–	–	–	–	–
X ₃	90	93	96	98	100	102	108	110	115	120
X ₄	90	93	96	98	100	102	108	110	115	120
X ₅	90	93	96	98	100	102	108	110	115	120
X ₆	–	–	–	–	–	0,05	0,10	0,35	0,55	0,75
X ₇	–	–	–	–	–	1,00	3,00	5,00	7,00	9,00
X ₈	25,6	26,9	28,7	30,2	34,2	40,8	41,6	47,1	52,5	55,0
X ₉	–	–	–	–	–	164	210	233	355	370
X ₁₀	93,5	95,0	97,0	99,5	100	–	–	–	–	–
X ₁₁	15	35	50	65	75	–	–	–	–	–
X ₁₂	50	65	80	90,0	100	–	–	–	–	–

* Джерело: власна розробка автора;

Для того, щоб привести абсолютно різні за типами і значеннями I_{ПС} до інформаційної односпрямованості, а саме представити їх значення у відсотках, реалізовано процес їх нормування із використанням підходу, описаного в Методичних рекомендаціях від 29.10.2013 р. № 1277 [10]. Представимо узагальнені значення аналізу

індикаторів та інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України за 2010-2016 рр. на рис. 1.

У процесі дослідження з'ясовано, що інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України збільшився з 43,87 % у 2010 р. до 58,57 % у 2016 р., що в тому числі пов'язано зі зменшенням кількості податків та часу, потрібного для узагальнення результатів податкового обліку у звітності, збільшенням ефективності адміністрування податкових надходжень, виконання індикативних показників бюджетів, зниженням загальної податкової ставки та іншими змінами. Так, отримані значення показників розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України за 2010-2016 рр. доцільно використовувати у процесі аналізу рівня фінансової безпеки України.

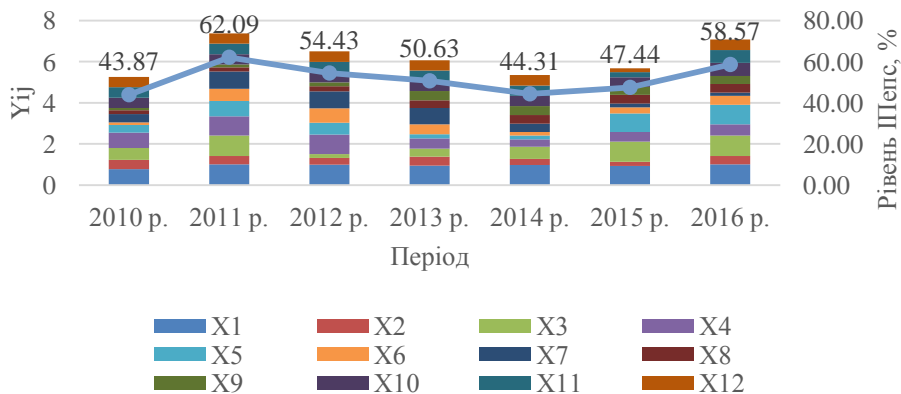

Рис. 1. Динаміка показників розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України за 2010-2016 рр. *

* Джерело: узагальнено автором;

Наявність тенденцій до збільшення рівня інтегрального показнику розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України частково підтверджується даними міжнародних рейтингів, таких як *Doing Business* (76 місце у 2017 р., покращення на 4 позиції), *Paying taxes ranking* (84 місце у 2016 р., покращення на 23 позиції), *World Competitiveness Yearbook* (59 місце у 2016 р., покращення на 1 позицію).

Висновки. У результаті проведеної діагностики сучасного стану індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України зроблені наступні висновки:

1. Сформовано відповідно до принципів достовірності, репрезентативності та інформаційної доступності перелік індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи з метою їх використання для удосконалення методики оцінки розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи.

2. Обґрунтовано діапазони характеристичних значень індикаторів розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України, сформовані на основі експертної оцінки та аналогового методу; з метою приведення абсолютно різних за типами і значеннями індикаторів до певної інформаційної односпрямованості реалізовано процес їх нормування та розраховано інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України для проведення комплексного аналізу стану податкової системи, доцільності проведення трансформації податкової системи та виокремлення ризиків у сфері податкової безпеки.

3. З'ясовано, що інтегральний показник розвитку, стійкості та ефективності функціонування податкової системи України збільшився з 43,87 % у 2010 р. до 58,57 % у 2016 р., що в тому числі пов'язано зі зменшенням кількості податків та часу, потрібного для узагальнення результатів податкового обліку у звітності, збільшенням ефективності адміністрування податкових надходжень, виконання індикативних показників бюджетів, зниженням загальної податкової ставки та іншими змінами.

Список використаних джерел:

1. Амоша О. До питання про оцінку рівня податків в Україні / О. Амоша, В. Вишневецький // Економіка України. – 2007. – №6. – С. 11–19.
2. Богатирьова Є. М. Податкове навантаження як індикатор результативності податкових реформ в Україні / Є. М. Богатирьова // Економічний простір: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – № 84. – С. 110–121.
3. Дропа Я. Податкове навантаження та його вплив на економіку України / Я. Дропа, І. Чабан // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 213–218.
4. Дубинецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Дубинецька Павлина Петрівна ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2015. – 20 с.
5. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В. В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 35–40.
6. Лазур С. П. Податкове навантаження як критерій оцінювання якості податкової політики України / С. П. Лазур // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.1. – С. 285–290.
7. Полторак А. С. Оптимізація податкової політики в умовах фіскальної децентралізації в Україні / А. С. Полторак, О. С. Усенко // Modern economics, 2017. – № 2. – С. 50–54.
8. Полторак А. С. Оцінка індикаторів стану податкової безпеки України в системі її фінансової безпеки / А. С. Полторак, І. О. Малиновська, В. А. Полозенко // Modern economics, 2017. – № 1. – С. 38–44.
9. Полторак А. С. Комплексний підхід до кількісного оцінювання податкових ризиків держави / А. С. Полторак, Ю. В. Волосяк // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 2 (188). – С. 269–276.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : наказ від 29.10.2013 р. № 1277 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2013. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozrahunku-rovnya-ekonomichnoji-bezpeki-ukraini>
11. Савченко В. Ф. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні / В. Ф. Савченко, А. Ф. Лось // Економічний часопис – XXI. – 2011. – № 9–10. – С. 25–28.
12. Сергєєва Л. Н. Оцінювання податкового навантаження на макрорівні / Л. Н. Сергєєва, Г. Ю. Кучерова // Часопис економічних реформ. – 2012. – №4(8). – С. 50–58.
13. Соколовська А. М. До питання про податкову реформу в Україні / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 55–62.
14. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою економікою / Т. Ткаченко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 460–464.
15. Хлівний В. К. Податкова система : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [В. К. Хлівний, О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, А. В. Пислиця та ін.] ; кер. авт. кол. В. К. Хлівний – К. : КНЕУ, 2014. – 372 с.

Рецензент д.е.н., професор Прокопенко Н.С.

УДК 330.101

Дорош В.Ю., к.е.н., доцент

Русакова О.М., к.е.н., ст. викладач

Луцький національний технічний університет

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті визначено основні причини стрімкого поширення тінізації економіки та проведено аналіз запроваджених заходів податкової політики, що здійснюються з метою протидії тіньовій економіці. В статті доведено, що модернізація податкової політики в контексті легалізації тіньових капіталів, повинна забезпечувати якомога менше цінових викривлень, дозволити ринку визначати напрями та обсяги накопичень, сприяти зростанню останніх і їх конвертації в інвестиції.

Ключові слова: тіньова економіка, податкова політика, детінізація

Dorosh V., Rusakova O.

STATE TAX POLICY TO COMBAT THE SHADOW ECONOMY

The article outlines the main reasons for the rapid expansion of the shadow economy and analyzes the implemented tax policy measures that are being implemented to counter of the shadow economy. It is proved in the article that modernization of tax policy in the context of legalization of shadow capital, should ensure as